

Regeringens proposition

2002/03:45

Lagrådets arbetsformer

Prop.
2002/03:45

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Harpsund den 6 mars 2003

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en ny lag skall ersätta nuvarande lag (1979:368) om Lagrådet.

Förslaget till ny lag om Lagrådet innebär att vissa administrativa förfaranden förenklas. Bland annat föreslås att regeringen skall kunna bemyndiga justitieministern att fatta beslut i vissa frågor som rör Lagrådet. Lagrådets ledamöter skall kunna bestämma över avdelningarnas sammansättning.

Vidare föreslås att både justitieråd och regeringsråd eller pensionerade sådana domare skall kunna ingå i en avdelning i Lagrådet som representant för någon av de högsta domstolarna med den begränsningen att minst en ledamot skall vara aktiv domare från någon av de högsta domstolarna. De högsta domstolarna förordnar de pensionerade domstolsledamöter som skall tjänstgöra i Lagrådet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 september 2003.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om Lagrådet.....	4
3	Ärendet och dess beredning.....	8
4	Nuvarande regler om Lagrådet och hanteringen av ärenden i Lagrådet	8
4.1	Regeringsformen och reglerna om Lagrådets sammansättning	8
4.2	Regeringens beslut i administrativa frågor.....	9
4.3	Lagrådets arbetsbelastning	9
4.4	Dimensioneringen av Högsta domstolen och Regeringsrätten.....	9
5	Lagrådets sammansättning och tjänstgöring.....	10
5.1	En ny lag om Lagrådet	10
5.2	Lagrådets sammansättning	11
5.3	Ledamöternas bakgrund	12
5.4	Antalet avdelningar och det sammanlagda antalet ledamöter i Lagrådet.....	14
5.5	Förordnande av ledamöter till Lagrådet	16
5.6	Regeringens beslutanderätt i vissa frågor.....	18
5.7	Lagrådsperiodens längd och tjänstgöringsperioden	21
5.8	Lagrådsperiodens förläggning.....	23
5.9	Lagrådsledamöternas ledighet och möjligheterna till granskning året om	24
5.10	Möjligheter för justitieråd och regeringsråd att tjänstgöra i domstol under pågående lagrådsperiod	25
5.11	Vissa administrativa frågor	27
6	Ikraftträdande.....	27
7	Ekonomiska konsekvenser.....	28
8	Författningskommentar.....	28
Bilaga 1	Sammanfattning av 2000 års lagrådsutrednings slutbetänkande Lagrådets arbetsvillkor (SOU 2001:88).....	34
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	36
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna.....	40
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 2003.....	41

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2002/03:45

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om Lagrådet.

Härigenom föreskrivs följande.

Grundlagsbestämmelser

1 § Grundläggande bestämmelser om Lagrådet finns i 8 kap. 18 § regeringsformen.

Lagrådets sammansättning

2 § I Lagrådet kan det tjänstgöra justitieråd och regeringsråd, justitieråd och regeringsråd som avgått med ålderspension samt andra lagfarna personer. Fler än sammanlagt sex justitieråd och regeringsråd får inte samtidigt tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet.

3 § Lagrådet består av minst en och högst fyra avdelningar.

4 § En avdelning skall bestå av tre ledamöter. Om det finns särskilda skäl får en avdelning bestå av fyra ledamöter vid behandlingen av ett visst ärende.

5 § I varje avdelning skall det ingå både justitieråd och regeringsråd. Vid behov får de ersättas av pensionerat justitieråd eller pensionerat regeringsråd. Minst en ledamot på avdelningen skall dock vara aktivt justitieråd eller regeringsråd. Utöver dessa får högst en annan lagfaren person tjänstgöra på en avdelning.

6 § Ordförande på en avdelning i Högsta domstolen eller Regeringsrätten får inte utses till ledamot i Lagrådet.

Justitieråd eller regeringsråd som har fyllt sextio år får inte utan eget samtycke förordnas till ledamot i Lagrådet.

Beslut om sammansättningen

7 § Regeringen beslutar med hänsyn till arbetsbördan hur många avdelningar Lagrådet skall bestå av och under vilka tidsperioder avdelningarna skall tjänstgöra.

Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att under en pågående lagrådsperiod närmare bestämma antalet avdelningar om det är nödvändigt på grund av ändrad arbetsbörda.

8 § Regeringen beslutar efter samråd med Högsta domstolen och Regeringsrätten hur många ledamöter som var och en av domstolarna skall utse i Lagrådet. Regeringen beslutar om en avdelning skall bestå av fyra ledamöter vid behandlingen av ett visst ärende.

Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att fatta beslut enligt första stycket.

Högsta domstolen utser justitieråd och Regeringsrätten regeringsråd att vara ledamöter i Lagrådet. Vid behov utser dessa domstolar pensionerade

justitieråd respektive pensionerade regeringsråd att vara ledamöter i Lagrådet. Prop. 2002/03:45

9 § Andra ledamöter i Lagrådet än de som avses i 8 § utses av regeringen efter samråd med Högsta domstolen och Regeringsrätten.

Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att förordna en ledamot som avses i denna paragraf och som tidigare har varit ledamot i Lagrådet.

10 § Vid behov utses ersättare för en ledamot i Lagrådet på det sätt som anges i 8 och 9 §§.

11 § När det skall finnas fler än en avdelning bestämmer de av ledamöterna som berörs av beslutet avdelningarnas sammansättning.

12 § Alla justitieråd och regeringsråd bör delta i beslut som enligt denna lag fattas av Högsta domstolen respektive Regeringsrätten, om de inte är befriade från skyldighet att tjänstgöra eller har annat giltigt skäl att inte delta i beslutet.

Lagrådsperiod och tjänstgöringstider

13 § Lagrådets verksamhet delas in i perioder om två år räknade från början av Högsta domstolens höstsession under år med udda slutsiffror (lagrådsperioder).

14 § En ledamot av Lagrådet utses att tjänstgöra för viss tid eller för behandling av ett visst ärende.

Förordnande för viss tid skall avse en lagrådsperiod eller en del av en sådan period. För att ett justitieråd eller ett regeringsråd från början av en lagrådsperiod skall förordnas för kortare tid än hela perioden krävs särskilda skäl.

15 § Justitieråd eller regeringsråd, som har tjänstgjort i Lagrådet under minst ett år av en lagrådsperiod, får efter periodens utgång inte utan särskilda skäl utses att på nytt tjänstgöra i Lagrådet förrän nästa lagrådsperiod har gått ut.

16 § Har behandlingen av ett ärende inte avslutats vid lagrådsperiodens slut skall de ledamöter som deltagit i behandlingen tjänstgöra på avdelningen i stället för dem som har utsetts för den nya perioden, till dess ärendet har blivit slutligt behandlat.

Om en ledamot under en pågående lagrådsperiod skall avsluta sin tjänstgöring på en avdelning i Lagrådet, kan avdelningen bestämma att ledamoten skall fortsätta sin tjänstgöring till dess ett påbörjat ärende som ledamoten har varit med om att granska har behandlats slutligt.

Behandling av ärenden

17 § Lagrådets avdelningar är alla lika behöriga att behandla ärenden.

Ärendena fördelas mellan avdelningarna på det sätt som Lagrådets ledamöter bestämmer. Prop. 2002/03:45

18 § Ordförande på en lagrådsavdelning är det justitieråd eller regeringsråd som först har utnämnts till ett sådant ämbete.

När Lagrådets ledamöter sammanträder samfällt, skall det justitieråd eller regeringsråd som är äldst i tjänst föra ordet.

19 § Regeringskansliet skall ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt hjälpa Lagrådet vid behandlingen av ärendet. När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, skall det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

20 § En lagrådsavdelning kan förordna en person med särskilda fackkunskaper att som sakkunnig hjälpa avdelningen vid behandlingen av ett visst ärende.

21 § Om det finns skiljaktiga meningar vid behandlingen av ett ärende, skall omröstning ske i den mån det behövs.

Vid omröstning gäller den mening som omfattas av flest ledamöter. Om flera meningar har fått lika många röster gäller den mening som stöds av det justitieråd eller regeringsråd som är äldst i tjänst bland dem som har röstat för någon av dessa meningar.

22 § Vid tillämpning av 18 och 21 §§ skall med justitieråd och regeringsråd jämföras pensionerade justitieråd och regeringsråd.

Ledamöternas tjänstgöring i Högsta domstolen och Regeringsrätten

23 § Justitieråd och regeringsråd som tjänstgör i Lagrådet skall fortsätta att delta i behandlingen av mål eller ärenden i Högsta domstolen eller Regeringsrätten som de har påbörjat. Detsamma gäller behandlingen av mål eller ärenden som skall avgöras av Högsta domstolen eller Regeringsrätten i dess helhet, om det inte möter starka hinder med hänsyn till arbetsbördan i Lagrådet.

24 § Regeringen kan meddela Lagrådet att det inte har några ärenden att vänta under en viss tid. Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att lämna ett sådant meddelande. Justitieråd och regeringsråd som är ledamöter i Lagrådet skall under en sådan tid tjänstgöra i den domstol som de tillhör, om inte ett brådskande ärende i Lagrådet föranleder annat.

Även i annat fall får justitieråd och regeringsråd i Lagrådet tjänstgöra i sin domstol, om det kan ske utan problem för Lagrådets verksamhet. Beslut om detta fattas av Lagrådets ledamöter.

25 § Lagrådets ledamöter har rätt till och beslutar om ledighet enligt samma grunder som gäller för justitieråden och regeringsråden i domstolarna. Vid beslut om ledighet skall Lagrådet se till att brådslande ärenden inte fördröjs.

En ledamot som inte har förordnats för en hel lagradsperiod får vara ledig enligt vad Lagrådets ledamöter bestämmer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2003, då lagen (1979:368) om Lagrådet skall upphöra att gälla.

2. Bestämmelserna i 2–12 §§ i den nya lagen tillämpas redan före ikraftträdandet när det gäller beslut som avses i de paragraferna och som gäller den lagradsperiod som inleds vid ikraftträdandet.

Den 30 november 2000 bemyndigade regeringen chefen för Justitiedepartementet att tillsätta en särskild utredare för att se över de administrativa reglerna om Lagrådets verksamhet och lämna förslag till de författningsändringar som behövs. Med stöd av bemyndigandet utsågs f.d. hovrättspresidenten Bo Broomé att vara särskild utredare. Utredningen antog namnet 2000 års lagrådsutredning.

Utredningen lade i april 2001 fram sitt slutbetänkande Lagrådets arbetsvillkor (SOU 2001:88). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig hos Justitiedepartementet (dnr Ju 2001/8133/Gransk).

4 Nuvarande regler om Lagrådet och hanteringen av ärenden i Lagrådet

4.1 Regeringsformen och reglerna om Lagrådets sammansättning

Reglerna om Lagrådet finns i 8 kap. 18 § regeringsformen och i lagen (1979:368) om Lagrådet. I regeringsformen anges att det skall finnas ett lagråd för att avge yttrande över lagförslag och att domare eller förutvarande domare från Högsta domstolen och Regeringsrätten skall ingå i Lagrådet. Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller av ett riksdagsutskott enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen. I regeringsformen anges vidare vilka lagförslag som bör granskas av Lagrådet och vad granskningen skall avse. Slutligen framgår att närmare bestämmelser om Lagrådets tjänstgöring och sammansättning meddelas i lag. Lagen (1979:368) om Lagrådet reglerar samtliga administrativa och organisatoriska frågor som rör Lagrådet och dess verksamhet. Lagen styr Lagrådets konkreta arbetsförhållanden och är förhållandevis detaljerad.

Enligt 1979 års lagrådslag består Lagrådet av högst fyra avdelningar. Regeringen bestämmer med hänsyn till arbetsbördan om Lagrådet skall bestå av mer än en avdelning (1 §). Justitieråd och regeringsråd, sammanlagt högst nio vid ett och samma tillfälle, tjänstgör i Lagrådet (2 § första stycket). Vid behov kan även annan lagfaren person förordnas att tjänstgöra som ledamot (2 § andra stycket). Varje avdelning består av tre – eller om det finns särskilda skäl vid behandlingen av ett ärende – av fyra ledamöter. I en avdelning skall det ingå både justitieråd och regeringsråd (3 §). Det är regeringen som bestämmer hur många justitieråd och regeringsråd som skall arbeta i Lagrådet och hur de skall tjänstgöra på avdelningarna (4 §). De båda högsta domstolarna avgör själva vilka domare som skall vara ledamöter i Lagrådet och vilken avdelning de skall tillhöra. Andra lagfarna ledamöter än aktiva domare i de högsta instanserna utses av regeringen (5 §).

Det är regeringen som fattar de administrativa och organisatoriska beslut som behövs för Lagrådets verksamhet, t.ex. hur många avdelningar av Lagrådet som behöver vara i tjänst och hur avdelningarna skall vara sammansatta. Regeringskansliet samlar för detta ändamål löpande in uppgifter om planerade och pågående lagrådsremisser. Uppgifterna ligger sedan till grund för regeringens beslut om Lagrådets tjänstgöring och sammansättning under lagrådsperioden. En lagrådsperiod sträcker sig över två år från och med Högsta domstolens höstsession under år med udda slutsiffra (6 §). Normalt fattas de grundläggande regeringsbesluten om Lagrådets tjänstgöring och sammansättning i början av juni det år när den nya lagrådsperioden inleds. Arbetssituationen i Lagrådet bedöms därefter löpande för att kontrollera att tillgången till laggranskningen motsvarar behovet vid varje givet tillfälle.

4.3 Lagrådets arbetsbelastning

2000 års lagrådsutredning har under utredningsarbetet undersökt Lagrådets verksamhet åren 1990–2000 (SOU 2001:88 s. 163–164). Undersökningen visar att Lagrådet under åren 1990–2000 fick 1 000 remisser för laggranskning. Det motsvarar ett genomsnitt på 91 remisser per år. Antalet remisser skiftar mycket mellan åren. År 1990 kom exempelvis 62 remisser till Lagrådet mot 107 registrerade remisser under 1998. År 2000 var antalet remisser 91. Det finns ingenting som tyder på att behovet av laggranskningen kommer att minska i framtiden, varken i fråga om antalet remisser eller lagtexternas komplexitet. Det står klart att laggranskningen i dag berör aspekter av juridiken, t.ex. Sveriges åtaganden på grund av EU-medlemskapet, som inte var aktuella för några år sedan.

Mängden arbete i Lagrådet varierar kraftigt under lagrådsperioden. Arbetsbelastningen är störst i anslutning till riksdagens så kallade stoppdagar. Med stoppdagar avses den dag som en proposition senast skall vara lämnad till riksdagen för att kunna bli färdigbehandlad vid en viss tidpunkt (jfr 3 kap. 3 § riksdagsordningen). Arbetsstopparna medför ofta att regeringen tillsätter en, någon gång två extra avdelningar för att arbetet skall klaras av i tid. För varje extra avdelning tas ytterligare minst ett justitieråd från Högsta domstolen och ett regeringsråd från Regeringsrätten i anspråk för laggranskning. Det innebär att arbetsbelastningen i Lagrådet får direkta återverkningar på arbetssituationen i Högsta domstolen och Regeringsrätten.

4.4 Dimensioneringen av Högsta domstolen och Regeringsrätten

Verksamheten i Lagrådet påverkas av reglerna om Högsta domstolens och Regeringsrättens sammansättning och av domförhållsreglerna för dessa domstolar. Högsta domstolen består av 16 ledamöter eller det högsta antal som behövs, 3 kap. 4 § rättegångsbalken. Våren 2003

arbetade 16 justitieråd i Högsta domstolen. Regeringsrätten består av 14 regeringsråd eller det högre antal som behövs, 3 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar. Antalet regeringsråd våren 2003 är 18.

2000 års lagrådsutredning har gjort en genomgång av de reformer som har föranlett en ändrad dimensionering av Högsta domstolen och Regeringsrätten sedan tillkomsten av Lagrådet år 1909 (SOU 2001:37 s.14–18). Reglerna har sedan 1974 varit utformade som minimiregler, ett visst antal råd eller det högre antal som av särskilda skäl behövs. Kravet på att det skulle finnas särskilda skäl för att ha fler ledamöter i de högsta domstolarna avskaffades 1994.

Antalet justitieråd och regeringsråd har minskat sedan tillkomsten av den nu gällande lagen (1979:368) om Lagrådet. Lagens tillkomst föranledde i sig inte någon ändring av reglerna om antalet ledamöter i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Antalet ledamöter skulle uppgå till 22 eller det högre antal som av särskilda skäl bedömdes som nödvändigt. Minimiantalet regeringsråd skulle vid samma tidpunkt uppgå till 18. Från 1970-talet och fram till i början av 1990-talet var antalet ledamöter i Högsta domstolen normalt 25. Därefter minskade antalet till 22 ledamöter. År 1994 minskades minimiantalet till 20 och 1996 till 16 ledamöter. Minimiantalet regeringsråd utgjordes vid tillkomsten av den nu gällande lagen (1979:368) om Lagrådet av 18 ledamöter. År 1996 minskades minimiantalet till 14 ledamöter.

Antalet domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten har under senare år alltså successivt minskat. Minskningen beror i stor utsträckning på ändrade domförhållanden.

5 Lagrådets sammansättning och tjänstgöring

5.1 En ny lag om Lagrådet

Regeringens förslag: En ny lag om Lagrådet skall ersätta lagen (1979:368) om Lagrådet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: De ändringar som föreslås om bl.a. Lagrådets sammansättning, utnämningförfarandet och beslutsprocessen är förhållandevis omfattande. En lösning är naturligtvis att föra in de föreslagna ändringarna i den redan befintliga lagen. Emellertid bör även vissa redaktionella och språkliga ändringar göras i den nuvarande lagen. Regeringen anser därför att det är lämpligt att ersätta denna med en ny lag om Lagrådet.

Regeringens bedömning: En lagrådsavdelning bör även fortsättningsvis bestå av tre ledamöter. Om det finns särskilda skäl bör även så som i dag en fjärde ledamot kunna utses för behandlingen av ett visst ärende.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har kommenterat förslaget särskilt. *Riksdagens ombudsmän* har dock påpekat att möjligheten för Lagrådet att lämna ett "delyttrande" om någon av ledamöterna får förfall borde övervägas.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 3 § lagrådslagen består en lagrådsavdelning av tre ledamöter. Om det finns särskilda skäl kan regeringen bestämma att en avdelning skall bestå av fyra ledamöter när ett visst ärende behandlas. Utredningen har övervägt möjligheten att minska antalet ledamöter i en lagrådsavdelning till två men kommit fram till att tre ledamöter är ett lämpligt antal. Regeringen delar utredningens uppfattning att en sådan minskning inte bör göras. Tre ledamöter på en avdelning enligt den gällande huvudregeln har visat sig utgöra ett lämpligt antal för diskussioner och ger i högre grad möjlighet till en allsidig belysning av ärendet. En majoritet av ledamöterna har nämligen regelmässigt haft erfarenhet från det lagstiftningsområde som berörs, samtidigt som synpunkter från en ledamot med annan bakgrund ofta har kunnat ge värdefulla kompletterande insikter. Om endast två ledamöter skulle utföra samma uppgifter, skulle detta med stor sannolikhet få följder för kvaliteten på lagrådsyttrandena.

Dessutom skulle bara två ledamöter i stället för tre avfatta själva yttrandet, vilket skulle medföra att arbetsbördan ökades betydligt för dessa två. Det kan inte uteslutas att detta på längre sikt skulle kunna leda till att Lagrådets yttranden av praktiska skäl blir relativt knapphändiga. Ur rent arbetsmässig synvinkel är därför tre ledamöter att föredra.

En minskning av antalet ledamöter till två per avdelning skulle förmodligen också leda till att Lagrådets auktoritet minskade. Detta kan särskilt bli följden om det skulle uppstå skilda meningar mellan de två ledamöterna i Lagrådet. Det vore inte heller realistiskt att låta antalet ledamöter variera mellan två och tre beroende på ärendenas art eller svårighetsgrad.

Om det finns särskilda skäl, skall även i fortsättningen en fjärde ledamot kunna utses för behandlingen av visst ärende. Möjligheten att förordna en fjärde ledamot har visserligen knappt utnyttjats under de senaste åren. Möjligheten att förordna en fjärde ledamot har å andra sidan därmed inte heller inneburit ett ökat ianspråktagande av personal för tjänstgöring i Lagrådet. Att ta bort denna möjlighet skulle därmed inte heller medföra någon personalbesparing. Vidare kan det säkert finnas fall där det är av värde att kunna förordna ytterligare en ledamot som förstärkning till en avdelning. Möjligheten att utse en fjärde ledamot kan också anses som ett komplement till möjligheten att anlita en sakkunnig för ett visst ärende (10 § andra stycket lagrådslagen), även om en sakkunnig endast hjälper Lagrådet utan att ha det inflytande som ledamöterna har.

Riksdagens ombudsmän (JO) har tagit upp frågan om det är möjligt för Lagrådet att fortsätta handläggningen av ett ärende om det inträffar förfall för en ledamot. Särskilt om lång tid redan har lagts ned på ärendet kunde det vara mest effektivt om man kunde använda sig av det arbete som redan gjorts utan att ärendet behöver tas om från början. Det kunde därför enligt JO övervägas om det borde finnas en möjlighet att lämna ett delyttrande över det som utförts innan förfallet inträffade. Därefter skulle granskningen av resten av ärendet kunna fortsätta utan någon större tempoförlust.

Regeringen kan konstatera att Lagrådet har stor frihet att organisera sitt arbete inom de ramar som lagrådslagen sätter upp. Det finns exempelvis inget formellt hinder mot att Lagrådet lämnar flera delyttranden över en remiss. Om den situationen någon gång skulle inträffa att en ledamot som påbörjat granskningen av ett ärende inte skulle kunna fullfölja denna får det förutsättas att detta problem kan lösas på ett praktiskt sätt av Lagrådet. Något behov av särskilda lagregler för en sådan undantagssituation kan vi inte finna.

5.3 Ledamöternas bakgrund

Regeringens bedömning: Lagrådet bör även i fortsättningen i huvudsak bestå av aktiva ledamöter i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Någon åldersgräns för förordnande som ledamot i Lagrådet bör inte införas. Andra jurister än domare med anknytning till de högsta domstolarna bör även fortsättningsvis kunna förordnas som ledamöter i Lagrådet. Högst en sådan ledamot bör få tjänstgöra på varje avdelning.

Regeringens förslag: Minst en ledamot i en lagrådsavdelning skall vara aktiv domare i Högsta domstolen eller Regeringsrätten. I övrigt kan en lagrådsavdelning bestå av pensionerade sådana ledamöter och högst en annan jurist än domare som tjänstgör eller har tjänstgjort i någon av de dessa domstolar.

Utredningens förslag och bedömning: Överensstämmer med regeringens med den skillnaden att utredningen föreslagit en åldersgräns på 70 år för förordnande som ledamot i Lagrådet.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har tillstyrkt förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* och *Sveriges Domarförbund* anser att huvudregeln att Lagrådet skall bestå av aktiva domare från de högsta instanserna bör komma till uttryck i lagtexten. *Stockholms universitet*, *Juridiska institutionen* vill peka på betydelsen av att det finns tillräckliga garantier för självständighet så att förutsättningarna för Lagrådets arbete inte försämras. *Stockholms universitet*, *Statsvetenskapliga institutionen* anser i frågan om en åldersgräns att en mer individuell bedömning av olika personers förutsättningar att delta i Lagrådsarbetet är att föredra. *Sveriges advokatsamfund* anser att för att åstadkomma en tydlig maktindelning mellan samhällsfunktionerna bör Lagrådet bestå av andra framstående jurister än aktiva ledamöter i Högsta domstolen och Regeringsrätten.

Bakgrund: Regeringen föreslog i prop. 2001/02:72 att det skall anges i regeringsformens regel om Lagrådet att det i Lagrådet förutom domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten kan ingå även förutvarande domare i dessa domstolar. Det föreslogs också att regeringsformens minimiregel om ledamöternas bakgrund skulle kompletteras i en särskild lagrådslag. Motiveringen till förslaget var att det är angeläget att markera att avsikten är att Lagrådet fortfarande i huvudsak skall bestå av aktiva ledamöter. Undantag från den principen borde därför kunna göras bara när det finns behov av detta. Skrivningen i regeringsformen speglar också detta. Enligt 8 kap. 18 § första stycket regeringsformen så skall det för att avge yttranden över lagförslag finnas ett lagråd, där det ingår domare eller, *vid behov*, (kursiverat här) förutvarande domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Ändringen i regeringsformen trädde i kraft den 1 januari 2003.

Skälen för regeringens bedömning och förslag

Vem kan tjänstgöra i Lagrådet ?

Lagrådet bör även i fortsättningen huvudsakligen bestå av ledamöter som representerar Högsta domstolen och Regeringsrätten, i första hand aktiva domare. Samma princip skall gälla för varje tjänstgörande avdelning. Följaktligen bör det av lagtexten framgå att det i varje avdelning skall ingå såväl justitieråd som regeringsråd eller, vid behov, pensionerade sådana domare. Minst en ledamot på varje avdelning skall emellertid vara aktiv domare i Högsta domstolen eller Regeringsrätten. Denna minimibestämmelse visar den fortsatt starka kopplingen mellan de högsta domstolarnas aktiva ledamöters skyldigheter och laggranskningen. Det bör framhållas att varje avdelning i praktiken även fortsättningsvis kommer att bestå av minst en aktiv ledamot från *var och en* av domstolarna, såvida inte arbetsbördan i Högsta domstolen eller Regeringsrätten är sådan att den lägger hinder i vägen. Om Lagrådet bara tjänstgör på en avdelning, bör det vara möjligt för de högsta domstolarna att tillgodose önskemålet om att i första hand aktiva justitieråd och regeringsråd skall delta i laggranskningen.

Liksom med gällande lagstiftning får endast *en* ledamot hämtas utanför kategorin av nuvarande eller förutvarande justitieråd eller regeringsråd. Detta bör gälla också när – undantagsvis – fyra ledamöter ingår i en avdelning. Kravet på att en sådan ledamot skall vara lagfaren bör behållas (jfr 2 § lagrådslagen). De kategorier av utomstående jurister som kan komma i fråga för ett förordnande om tjänstgöring i Lagrådet är främst domare i andra domstolar än Högsta domstolen och Regeringsrätten, f.d. justitiekansler, f.d. justitieombudsmän, f.d. riksåklagare, advokater och rättsvetenskapsmän.

Åldersgräns för tjänstgöringen ?

Utredningen har föreslagit en generell åldersgräns på 70 år för arbete i Lagrådet. Detta är samma åldersgräns som gäller för förordnande av

pensionerad ledamot som tillfällig ersättare i Högsta domstolen och Regeringsrätten. Bara om det finns särskilda skäl får den som är äldre än 70 år förordnas som ersättare i domstolarna. Regeringen kan för sin del inte se att detta utgör något tungt vägande skäl att införa en sådan åldersgräns även för förordnande som ledamot i Lagrådet. En åldersgräns skulle dessutom snarare begränsa möjligheten att rekrytera ledamöter till Lagrådet. Lagrådets granskning kräver självfallet god intellektuell kapacitet och kunskap om aktuell lagstiftning, men inget av detta torde generellt sett bortfalla vid någon viss ålder. Vi anser därför, i likhet med Stockholms universitet, statsvetenskapliga institutionen, att en mer individuell bedömning av olika personers förutsättningar är att föredra framför en åldersgräns.

Som nämnts ovan under avsnitt 4.4 så har antalet domare i Högsta domstolen och Regeringsrätten successivt minskat under senare år. Minskningen beror i stor utsträckning på ändrade domförhållanden. Detta kommer även på sikt att leda till en minskning av antalet pensionerade ledamöter som kan komma i fråga för tjänstgöring i Lagrådet. Vilket i sin tur innebär att det periodvis kan visa sig svårt att engagera sådana ledamöter. En sparsammare tillgång till pensionerade domare kan vara en anledning – fastän inte den enda – att rikta uppmärksamheten på möjligheten att anlita jurister som saknar bakgrund i de högsta domstolarna som lagrådsledamöter. Möjligheterna till korttidsförordnanden kan användas för att locka sådana jurister till lagrådstjänstgöring. Det kan nämligen vara svårt för sådana jurister att lämna sina ordinarie arbetsuppgifter i statlig eller privat verksamhet för någon längre tid. Om möjligheten att förordna de utomstående juristerna för viss kortare tid eller för visst ärende tillämpas något oftare, kan det antas att rekryteringen av dessa i vart fall skulle underlättas.

5.4 Antalet avdelningar och det sammanlagda antalet ledamöter i Lagrådet

Regeringens bedömning: Lagrådet bör även i fortsättningen bestå av högst fyra avdelningar.

Regeringens förslag: Flera än sammanlagt sex justitieråd och regeringsråd får inte samtidigt tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet.

Utredningens förslag: Överensstämmer med regeringens förslag med den skillnaden att utredningen har föreslagit att Lagrådet maximalt skall bestå av tre avdelningar.

Remissinstanser: Endast två remissinstanser har yttrat sig särskilt över förslaget. *Lunds universitet, juridiska institutionen* har tillstyrkt förslaget. *Stockholms universitet, statsvetenskapliga institutionen* menar att om flexibilitet och förmåga att hantera belastningstoppar är ett viktigt krav på Lagrådet förefaller det inte så ändamålsenligt att sätta ett maxmiantal för antalet avdelningar eller antalet justitieråd och regeringsråd som tjänstgör i Lagrådet.

Antalet avdelningar i Lagrådet

Enligt nuvarande regler består Lagrådet av högst fyra avdelningar (1 § lagrådslagen). Regeringen bestämmer med hänsyn till arbetsbördan i Lagrådet om det skall bestå av mer än en avdelning. Regeringen beslutar alltså både om att tillsätta avdelningar och om att dra in avdelningar. Flera än sammanlagt nio justitieråd och regeringsråd får inte samtidigt tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet (2 § första stycket lagrådslagen).

En genomgång som utredningen gjort visar att Lagrådet under förhållandevis långa perioder har bestått av såväl tre som fyra avdelningar. Antalet lagrådsavdelningar som behövs beror inte heller enbart av mängden lagrådsremisser under ett år utan även av hur omfattande och komplicerade ärendena är. I viss utsträckning beror det också på de olika avdelningarnas arbetsmetodik och avverkningstakt om regeringen måste besluta om fler lagrådsavdelningar. Den ojämförligt viktigaste orsaken till att det behövs ytterligare avdelningar tycks dock vara att remisserna anhopas vid vissa perioder under året.

Huvudregeln bör som angetts i avsnitt 5.3 även fortsättningsvis vara att aktiva domare i de båda högsta domstolarna skall ingå i Lagrådet. När Lagrådet skall bestå av flera avdelningar krävs det en spärr för det totala antalet justitieråd och regeringsråd som får tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet. Detta för att säkerställa Högsta domstolens och Regeringsrättens behov av ledamöter för den dömande verksamheten. Det krävs också en begränsning av antalet lagrådsavdelningar för att huvudregeln om de aktiva justitierådens och regeringsrådets deltagande i laggranskningen skall uppfyllas.

Utredningen har föreslagit att det maximala antalet lagrådsavdelningar i fortsättningen bör vara tre. Enligt regeringens mening kan en minskning av antalet avdelningar leda till svåröverskådliga problem. Det kan i och för sig antas att det ytterst sällan kommer att behövas en fjärde avdelning. Emellertid kan det inte uteslutas att det i framtiden kan vara nödvändigt med en fjärde avdelning t.ex. vid mycket omfattande och komplicerade lagstiftningsärenden. I dag arbetar Lagrådet regelmässigt på tre avdelningar vid de årliga arbetstopparna under våren och hösten. Om en avdelning plötsligt blir låst av en mycket omfattande remiss så torde de övriga avdelningarna få stora svårigheter att hinna med att behandla övriga remisser i tid. Att begränsa antalet avdelningar till tre kan komma att hindra lagstiftningsarbetet på ett sätt som inte är önskvärt. Lagrådet bör därför även i fortsättningen kunna bestå av fyra avdelningar.

Antalet domstolsledamöter som får tas i anspråk för tjänstgöring

Vad därefter gäller frågan om antalet justitieråd och regeringsråd som maximalt kan tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet vid ett och samma tillfälle delar regeringen utredningens uppfattning att detta kan begränsas. Enligt nuvarande regler får högst nio ledamöter från de högsta domstolarna samtidigt tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet. I avsnitt

5.3 föreslås det att fler pensionerade domare från de högsta domstolarna skall få tjänstgöra i Lagrådet, vilket i praktiken innebär att sådana domare också kan vara de enda representanterna för sin förutvarande domstol på en lagrådsavdelning. Om detta är fallet, skall en aktiv domare från den andra domstolen tjänstgöra på avdelningen. I och med förslaget kan alltså två av tre ledamöter på en avdelning hämtas utanför kategorin av aktiva ledamöter i de högsta domstolarna.

Detta innebär att det blir möjligt med avdelningar som exempelvis består av ett f.d. justitieråd och två regeringsråd. Det blir också möjligt att sätta samman avdelningar där bara *en* aktiv ledamot ingår. Som exempel kan nämnas att en avdelning skulle kunna bestå av ett f.d. justitieråd, ett regeringsråd och ett f.d. regeringsråd, av två f.d. justitieråd och ett regeringsråd eller av ett f.d. justitieråd, ett regeringsråd och en utomstående jurist.

Sammansättningar med endast en aktiv ledamot får dock ses som ett undantag. För det fall Lagrådet består av två eller tre avdelningar bör det om möjligt ingå en aktiv ledamot från *var och en* av domstolarna på varje avdelning. Men som regeringen nu föreslår bör det vara möjligt att göra avsteg från denna huvudregel exempelvis när påfrestningarna på de högsta domstolarna är markanta, särskilt i kombination med att arbetsbelastningen i Lagrådet är så stor att tre eller fyra avdelningar måste sättas upp. Att lagrådsavdelningarna i dessa undantagsfall kan komma att bestå av färre aktiva justitieråd och regeringsråd får man finna sig i, oavsett hur många sådana ledamöter som teoretiskt skulle kunna anlitas.

Antalet justitieråd och regeringsråd som får tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet bör alltså kunna minskas till sex, utan att huvudregeln om de högsta domstolarnas representation i Lagrådet för den skull allvarligt åsidosätts.

5.5 Förordnande av ledamöter till Lagrådet

Regeringens bedömning: Högsta domstolen och Regeringsrätten bör även fortsättningsvis utse de justitieråd och regeringsråd som skall tjänstgöra i Lagrådet. Andra jurister än domare med anknytning till de högsta domstolarna bör även fortsättningsvis förordnas av regeringen. Ersättare bör liksom tidigare utses vid behov.

Regeringens förslag: En pensionerad ledamot från någon av de högsta domstolarna förordnas av den domstol som ledamoten har tillhört. Regeringen skall samråda med Högsta domstolen och Regeringsrätten vid förordnande av andra ledamöter i Lagrådet än justitieråd och regeringsråd eller pensionerade sådana domare. Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att förordna utomstående ledamöter som tidigare tjänstgjort i Lagrådet.

Ersättare skall utses enligt samma grunder som gäller för ordinarie ledamöter och skall kunna förordnas även för ledamöter som inte är justitieråd eller regeringsråd.

Utredningens bedömning och förslag: Överensstämmer med regeringens med den skillnaden att utredningen i första hand föreslagit

att urvalet av andra jurister än domare med anknytning till de högsta domstolarna skall ske med hjälp av en särskilt framtagen lista med lämpliga kandidater som förklarar sig villiga att tjänstgöra i Lagrådet.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser delar, eller har inte några invändningar mot, utredningens förslag och bedömning i stort. Emellertid har en majoritet av remissinstanserna, däribland *Riksdagens ombudsmän*, *Högsta domstolen* och *Regeringsrätten*, synpunkter på utredningens förslag om att regeringens urval av ledamöter skall ske från en särskilt framtagen lista med lämpliga kandidater till Lagrådet. Dessa anser att proceduren framstår som onödigt krånglig och förespråkar att utomstående ledamöter skall utses på samma sätt som nu, dock med skyldighet för regeringen att samråda med de högsta domstolarna.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Enligt 5 § första stycket lagrådslagen utser Högsta domstolen och Regeringsrätten de justitieråd respektive de regeringsråd som skall tjänstgöra i Lagrådet och bestämmer även vilken avdelning som de skall tillhöra. Med nuvarande bestämmelse kan alltså de båda högsta domstolarna alltid själva utse majoriteten av ledamöterna på en avdelning. Denna utnämningssrätt kan sägas markera Lagrådets självständighet i förhållande till regeringen. De högsta domstolarna bör även i fortsättningen utse de justitieråd och regeringsråd som skall tjänstgöra i Lagrådet.

Enligt 5 § 2 stycket lagrådslagen utses pensionerade ledamöter av regeringen. I och med ändringen i 8 kap. 18 § regeringsformen likställs i princip pensionerade ledamöter från de båda högsta domstolarna med aktiva ledamöter när det gäller tjänstgöring i Lagrådet. Även en pensionerad ledamot från någon av de båda högsta domstolarna skall kunna representera sin domstol i Lagrådet och skall också kunna vara den ende representanten för sin domstol. Den lagändring som föreslås i avsnitt 5.3 innebär att endast en av ledamöterna på en avdelning i vissa fall är ett aktivt justitieråd eller regeringsråd. Detta skulle kunna leda till att regeringen utser två av tre ledamöter på en avdelning. Det är enligt regeringens uppfattning viktigt att Lagrådets självständighet upprätthålls. Regeringen delar därför utredningens uppfattning att en ändring bör göras i rätten att utnämna pensionerade justitieråd och regeringsråd. En sådan ändring i utnämningssrätten har även stora administrativa fördelar. Om samtliga domstolsrepresentanter i Lagrådet rekryteras av domstolarna borde t.ex. byten av ledamöter kunna hanteras betydligt smidigare än i dag. För det första undviker man proceduren med att försöka utse en lämplig kandidat, som regeringen sedan måste fastställa i ett beslut. För det andra har domstolarna en god kännedom om vilka ledamöter som över huvud taget kan bli aktuella för tjänstgöring i Lagrådet. När förordnandet för en domstolsrepresentant i Lagrådet upphör, kan domstolen sedan välja att ersätta denne med en aktiv eller en pensionerad ledamot. Domstolarna kan även i större utsträckning än i dag förfoga över antalet aktiva domare och pensionerade domare i Lagrådet och därmed bättre kontrollera sin egen arbetssituation.

De högsta domstolarna skall alltså ges rätten att utnämna utöver, aktiva ledamöter från respektive domstol, även pensionerade domare till lagrådsledamöter. Därmed kan domstolarna avgöra om en aktiv ledamot skall ersättas med en pensionerad eller omvänt utan att regeringen

behöver ge sitt godkännande. Beslut i utnämningsfrågor bör liksom tidigare fattas av domstolens plenum (17 § lagrådslagen).

När det däremot gäller förordnande av ledamöter i Lagrådet som inte har förankring i de högsta domstolarna så delar regeringen utredningens uppfattning att dessa ledamöter även i fortsättningen bör förordnas av regeringen. Däremot anser regeringen inte att det finns skäl, som föreslås av utredningen, att låta urvalet ske utifrån en särskilt framtagen lista som upprättats av en förslagsnämnd. I likhet med flertalet remissinstanser så menar regeringen att det inte är motiverat att införa en sådan omständlig procedur. Den personkrets utanför de högsta domstolarna som kan komma i fråga för tjänstgöring i Lagrådet torde vara mycket begränsad (se avsnitt 5.3). Medverkan av en särskild förslagsnämnd vid nomineringen av dessa innebär en omgång i beslutsprocessen som inte står i proportion till den praktiska betydelse som anlitan av en utomstående jurist kan väntas få.

Regeringen instämmer i utredningens förslag att regeringen vid utnämningen av utomstående jurister skall samråda med de högsta domstolarna. En sådan samrådsskyldighet skall framgå av lagen.

Delegation till justitieministern skall vara möjlig när det gäller utomstående ledamöter som tidigare har tjänstgjort i Lagrådet.

Regeringen delar även utredningens bedömning att ersättare, liksom tidigare, bör kunna utses vid behov. Nytt är att den föreslagna bestämmelsen skall omfatta samtliga ledamotskategorier och inte som tidigare endast omfatta justitieråd och regeringsråd. Ersättare skall utses enligt samma grunder som förordnande av ordinarie ledamöter.

5.6 Regeringens beslutanderätt i vissa frågor

Regeringens bedömning: Regeringen bör även i fortsättningen besluta om antalet avdelningar i Lagrådet. Regeringen bör också bestämma hur många ledamöter som var och en av domstolarna skall utse i Lagrådet. Regeringen bör även fortsättningsvis besluta om en avdelning skall bestå av fyra ledamöter vid behandlingen av ett visst ärende.

Regeringens förslag: Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att under en lagrådsperiod besluta om ändringar i antalet avdelningar. Vidare får regeringen bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att fatta beslut i frågor som rör antalet ledamöter. Lagrådets ledamöter bestämmer avdelningarnas sammansättning. En lagrådsavdelning skall kunna besluta om att förordna en sakkunnig person vid behandlingen av ett visst ärende.

Utredningens bedömning och förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har yttrat sig särskilt över dessa frågor.

Beslut om antalet avdelningar

Enligt 1 § 2 stycket lagrådslagen bestämmer regeringen med hänsyn till arbetsbördan i Lagrådet om det skall bestå av mer än en avdelning. Utredningen har övervägt om inte Lagrådet borde ges befogenhet att besluta om antalet avdelningar. Utredningen har dock kommit fram till att övervägande skäl talar för att behålla den beslutsordning som finns i dag. Regeringen delar utredningens uppfattning om att en sådan ändring i beslutanderätten inte bör göras. Regeringen måste även fortsättningsvis ha det övergripande ansvaret för ramarna kring lagrådsgranskningen. Regeringen har överblick över lagstiftningsärendena på ett tidigare stadium än Lagrådet och det är också regeringen som avgör om ett ärende skall läggas fram. Regeringen bör därför liksom tidigare besluta om antalet avdelningar i Lagrådet.

För att ge utrymme för större flexibilitet bör beslut om ändringar i antalet avdelningar under en pågående lagrådsperiod kunna fattas av justitieministern. Denne skall alltså, inom ramen för ett bemyndigande vid början av varje lagrådsperiod, kunna besluta att ändra antalet avdelningar i Lagrådet. En sådan befogenhet innefattar naturligtvis inte bara en rätt att inrätta en ny avdelning utan också en rätt att vid behov dra in en avdelning. Detta torde få till resultat att beslut i dessa frågor kan fattas med kortare varsel än vad som är fallet med gällande regler. Detta är ofta nödvändigt då det ibland är svårt att långsiktigt överblicka den förväntade arbetsbördan. Möjligheten att lämna ett sådant bemyndigande till justitieministern skall framgå av lagen.

Det får förutsättas att samråd sker med Högsta domstolen och Regeringsrätten innan beslut fattas om att en avdelning skall inrättas eller dras in, oavsett om det är regeringen eller justitieministern som fattar beslut i frågan (jfr prop. 1978/79:195 s 68). Det är självklart att även Lagrådet kan ge synpunkter på behovet att ändra avdelningsantalet.

Beslut om en fjärde ledamot

Av samma skäl som när det gäller antalet avdelningar så bör regeringen även i fortsättningen kunna besluta om en avdelning skall förstärkas med en fjärde ledamot vid behandlingen av ett visst ärende. Regeringen föreslås även här ha möjlighet att delegera beslutanderätten till justitieministern. Det får även här förutsättas att samråd sker med Högsta domstolen och Regeringsrätten innan beslut fattas om att ett visst ärende skall handläggas med fyra ledamöter. Lagrådet eller den berörda avdelningen skall i likhet med vad som gäller i dag kunna väcka en sådan fråga.

Beslutanderätten över hur många ledamöter som var och en av domstolarna skall utse

Frågan om hur många ledamöter som var och en av de båda domstolarna skall utse till Lagrådet regleras i dag av 4 § lagrådslagen. Enligt

nuvarande bestämmelse beslutar regeringen hur många justitieråd och regeringsråd som skall tjänstgöra i Lagrådet och också hur dessa ledamöter skall fördelas på avdelningarna. Utredningen har funderat över om inte det skulle ligga nära till hands att låta Högsta domstolen och Regeringsrätten besluta om hur många justitieråd och regeringsråd som skall tjänstgöra i Lagrådet, i stället för regeringen. Utredningen har dock stannat för att regeringen så som i dag bör kunna besluta om hur många ledamöter som var och en av domstolarna skall utse för tjänstgöring i Lagrådet, bl.a. med hänsyn till att det inte är säkert att domstolarna alltid skulle komma överens om hur många ledamöter som var och en av domstolarna skall svara för. Regeringen delar utredningens bedömning att regeringen även i fortsättningen bör ha beslutanderätten över hur många ledamöter från de högsta domstolarna som skall tjänstgöra i Lagrådet. Regeringen föreslås även här kunna delegera beslutanderätten till justitieministern.

Regeringen bör emellertid inte i sitt beslut göra skillnad mellan aktiva och pensionerade justitieråd. Enligt vad som förslagits i avsnitt 5.4 skall Högsta domstolen och Regeringsrätten utse även de pensionerade domare som skall tjänstgöra i Lagrådet. I förslaget ligger en önskan att skapa ett smidigare system genom att låta domstolarna själva i stor utsträckning bestämma över antalet aktiva och pensionerade ledamöter i Lagrådet. I praktiken kommer alltså, sedan regeringen beslutat om hur många ledamöter som skall tjänstgöra i Lagrådet, Högsta domstolen och Regeringsrätten var för sig bestämma hur många representanter som skall vara aktiva ledamöter. Regeringen förutsätter att domstolarna samråder sinsemellan så att minimikravet av aktiva domare i Lagrådet tillgodoses.

Fördelningen av ledamöter på avdelningar

Enligt nuvarande bestämmelser beslutar regeringen om ledamöternas placering på de olika avdelningarna (se 4 och 6 §§ lagrådslagen).

En ambition med detta lagstiftningsarbete har varit bl.a. att försöka åstadkomma en effektivare administration av Lagrådet utan att rubba Lagrådets självständighet och auktoritet. I vissa fall har det även varit motiverat att ytterligare markera självständigheten t.ex. genom att flytta över delar av beslutanderätten i frågor som rör Lagrådets egen administration till Lagrådet självt.

När det gäller frågan om sammansättningen på avdelningar så skulle en större flexibilitet i detta sammanhang med stor sannolikhet minska behovet att utse ersättare för en ledamot vid tillfälligt förfall. Lika med utredningen anser regeringen att det finns flera fördelar med att låta Lagrådets ledamöter bestämma om sin fördelning på avdelningarna. Lagrådet kan då vid behov besluta att ändra sammansättningen inom de ramar som dras upp av lagen. Därmed skulle åtskilliga problem som uppstår när en ledamot får förfall kunna hanteras på ett betydligt enklare sätt. Lagrådets ledamöter skulle i sådana fall kunna besluta om att en ledamot på en avdelning tillfälligt skall tjänstgöra på en annan avdelning. Behovet att ersätta en frånvarande ledamot med en ny skulle därmed minska. Även i andra fall är det tänkbart att en ledamot på en viss avdelning kan hjälpa till på en annan avdelning som tillfälligt inte är

fulltalig, förutsatt att föredragningarna på de olika avdelningarna inte kolliderar. Omgrupperingar av ledamöter skulle också kunna ske, t.ex. på grund av ett ärendes speciella karaktär. I sådana fall skulle Lagrådet kunna placera ledamöter med särskilda kunskaper eller erfarenheter inom ett visst område att handlägga ärendet. Tidsvinster kan också göras, eftersom man slipper en beslutsomgång hos regeringen alternativt hos domstolarna samt även besväret med att hitta en ny ledamot. Lagrådets ledamöter föreslås alltså kunna bestämma avdelningarnas sammansättning.

Rätten att förordna personer med särskilda fackkunskaper skall flyttas över från regeringen till den lagrådsavdelning som berörs. Enligt regeringens uppfattning faller sig en sådan ändring naturlig, eftersom det i första hand är den berörda lagrådsavdelning som bör avgöra om den behöver hjälp av en sakkunnig vid behandlingen av ett visst ärende.

5.7 Lagradsperiodens längd och tjänstgöringsperioden

Regeringens bedömning: En lagradsperiod bör även i fortsättningen vara två år. Justitieråd eller regeringsråd som tjänstgjort i Lagrådet bör liksom tidigare inte kunna förordnas på nytt för tjänstgöring till efterföljande lagradsperiod, om det inte finns särskilda skäl. Vidare bör man behålla bestämmelsen om att de lagrådsledamöter som vid lagradsperiodens slut påbörjat ett visst ärende skall fortsätta att tjänstgöra på avdelningen till dess ärendet blivit slutligt handlagt, i stället för dem som utsetts för den nya perioden. Tjänstgöringen i Lagrådet bör även fortsättningsvis kunna gälla en kortare tid än en lagradsperiod. Någon uttrycklig bestämmelse om hävande av förordnande bör inte införas i lagen.

Regeringens förslag: Det skall krävas särskilda skäl för att ett justitieråd eller ett regeringsråd från början av en lagradsperiod skall kunna förordnas för kortare tid än lagradsperioden.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att lagradsperioden kortas från två år till ett år samt att det i lagen skall införas en uttrycklig bestämmelse om att ett förordnande kan hävas.

Remissinstanserna: *Högsta domstolen* anser att en förkortning av lagradsperioden kan medföra att det blir ganska tätt mellan lagrådsförordnandena för de yngre ledamöterna och att nyutnämnda ledamöter i domstolarna ganska tidigt kan få ett lagrådsförordnande, vilket inte är önskvärt. *Uppsala universitet, juridiska fakulteten* anser att en förkortning av lagradsperioden skulle medföra att regleringen inte längre garanterar ett visst mått av kontinuitet i Lagrådets sammansättning och ifrågasätter om det behövs någon ändring av lagradsperiodens längd.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Som utredningen angett är tjänstgöring i Lagrådet en uppgift av särskild dignitet, som kräver en viss stadga i personalsammansättningen. Utredningen har redovisat uppfattningen att detta intresse även fortsättningsvis bör tillgodoses genom att en särskild period avsätts för lagrådsarbetet och att denna inträder med regelbundenhet. Därigenom förbättras möjligheterna till framförhållning och planering för de högsta domstolarna, som svarar för

merparten av ledamöterna i Lagrådet. Lagradsperioden har fortfarande en funktion som riktmärke för tjänstgöringstiden i lagradsarbetets organisation. Om inget annat bestäms vid förordnandet av en ledamot, skall han eller hon således utses för en sådan period.

Regeringen anser dock till skillnad från utredningen att lagradsperioden även i fortsättningen skall vara två år. På det sättet tillgodoses intresset av kontinuitet i Lagrådets sammansättning. Dessutom förhindras att det blir för tätt mellan lagradsförordnandena för de yngre ledamöterna och att nya domstolsledamöter får sina första förordnanden som ledamöter i Lagrådet för tidigt.

Det bör emellertid finnas ett visst utrymme för avvikelser från kopplingen mellan lagradsperioden och tjänstgöringsperioden. Ledamöter kan komma att tjänstgöra i Lagrådet under kortare tid än en lagradsperiod. Ökningar av Lagrådets arbetsbörda kan medföra att avdelningar måste utses för viss, men begränsad tid. Ett förordnande som ledamot i Lagrådet kan förlängas om ett justitieråd eller ett regeringsråd tjänstgjort mindre än ett år under den senast avslutade lagradsperioden och, om det finns särskilda skäl, även om tjänstgöringsperioden varat längre. För utomstående ledamöter, dvs. pensionerade justitieråd och regeringsråd samt andra jurister, kan förordnandet i teorin förlängas flera gånger och därmed sträcka sig över flera på varandra följande lagradsperioder. Å andra sidan är det inte ovanligt att förordnanden för sådana ledamöter ges för kortare tid än en lagradsperiod. När det gäller behandlingen av ärenden som ännu inte avslutats vid lagradsperiodens utgång är det dessutom klart att de givna gränserna för förordnandet inte kan iakttagas strikt.

Möjligheten till avvikelser från lagradsperioden i tjänstgöringstid bör även innebära att domstolarna själva kan bestämma att en aktiv ledamot i domstolen får ett kortare förordnande än vad som motsvaras av lagradsperioden. Detta ger möjligheter till utväxlingar av ledamöter trots att någon lagradsavdelning inte dragits in. Sådana förordnanden kan betingas av ledamotens egna önskemål eller domstolens behov av denne. Med tanke på strävan efter kontinuitet i lagradsarbetet bör det emellertid krävas särskilda skäl för att en aktiv domstolsledamot från början skall förordnas för kortare tid än en lagradsperiod. Det främsta skälet till att ett justitieråd eller regeringsråd utses för kortare tid än lagradsperioden skall givetvis även i fortsättningen vara att ledamoten behövs för att göra det möjligt att tillfälligt upprätta en avdelning.

Särskilda skäl bör inte krävas för att annan ledamot än ett aktivt justitieråd eller regeringsråd skall få utses för kortare tid än den tvååriga lagradsperioden. Orsaken till detta är att det inte finns någon tjänstgöringsplikt för dessa juristkategorier. Vidare kan det av olika anledningar vara svårt för en pensionerad domstolsledamot eller en annan jurist att binda sig för längre tid.

För att undvika att Lagrådet tenderar att alltid bestå av samma medlemmar bör den nuvarande spärren mot upprepad tjänstgöring i Lagrådet behållas. I likhet med vad som föreslås gälla för de aktiva domstolsledamöterna bör de förutvarande justitieråden och regeringsråden utses för högst en period i taget, om det inte finns särskilda skäl för annat. Givetvis skall de ledamöter som deltagit i behandlingen av ett visst ärende som inte avslutats före lagradsperiodens

utgång fortsätta tjänstgöringen till dess ärendet blivit slutligt handlagt (jfr 12 § lagrådslagen). Motsvarande bestämmelse skall också gälla för en ledamot vars förordnande avslutas under pågående lagradsperiod i förhållande till den ledamot som kommer i stället.

Naturligtvis måste ett förordnande att tjänstgöra som ledamot i Lagrådet i vissa fall kunna hävas. Regeringen anser emellertid, till skillnad från utredningen, att det inte behövs någon uttrycklig bestämmelse om detta (jfr prop. 1978/79:195 s. 70).

5.8 Lagradsperiodens förläggning

Regeringens bedömning: Lagradsperioden bör även fortsättningsvis inledas vid början av Högsta domstolens höstsession under år med udda slutsiffra.

Utredningens förslag: Utredningen har förordat att lagradsperioden skall inledas varje år veckan efter trettonhelgens slut.

Remissinstanserna: Endast *Domstolsverket* har kommenterat förslaget och anser att lagradsperioden bör följa kalenderåret.

Bakgrund: Lagradsperioden inleds enligt 6 § lagrådslagen vid början av Högsta domstolens höstsession under år med udda slutsiffra.

Högsta domstolens sessioner regleras i domstolens arbetsordning. Vårsessionen omfattar i praktiken tiden fr.o.m. den 7 januari t.o.m. veckan efter påsk, sommarsessionen tiden därefter till sista veckohelgen i augusti eller första veckohelgen i september och höstsessionen tiden därefter t.o.m. trettondagen. Indelningen av domstolens ledamöter på de båda avdelningarna växlar vid början av varje session. Vartannat år sker alltså bytet av lagradsledamöter omkring månadsskiftet augusti–september. Tidpunkten sammanfaller i princip med den avslutande ledigheten för det avgående Lagrådets ledamöter.

Regeringsrättens arbetsår är uppdelat i en vårsession och en höstsession. Däremellan förekommer en inskränkt sommartjänstgöring. År 2001 inleddes vårsessionen den 8 januari och avslutades den 21 juni, dvs. kring midsommar. Därefter inleddes sommartjänstgöringen. I praktiken brukar höstsessionen påbörjas i början av september. Viss parallellitet finns således mellan dessa perioder och Högsta domstolens vår- respektive höstsessioner. Avdelningsbyten sker i princip en gång per år, nämligen mellan vår- och höstsessionen. Under sommaren sätts dock avdelningarna samman av de ledamöter som står till förfogande. I juli förekommer under någon vecka endast jourtjänstgöring.

Skälen för regeringens bedömning: Lagradsperioden måste förläggas med hänsynstagande till bl.a. stoppdagarna för riksdagens arbete och de högsta domstolarnas arbetsperioder och avdelningsbyten.

Utredningen har föreslagit att lagradsperioden skall börja i nära anslutning till årsskiftet och därför valt trettonhelgen som en lämplig tidpunkt. Denna tidpunkt innebär visserligen att lagradsperioden ansluter bättre till budgetåret än tidigare och den är också väl förenlig med Högsta domstolens arbetsschema.

Regeringen anser dock att det finns flera fördelar med att behålla nuvarande startpunkt för lagradsperioden. För det första så sker

avdelningsbyten i de båda högsta domstolarna omkring denna tidpunkt varje år. Det förhållandet att lagradsledamöterna avslutar sin tjänstgöring i Lagrådet med sommarledighet och en eventuellt kortare tjänstgöringsperiod i slutet av sommaren och början på hösten, orsakar i praktiken inga problem. Nackdelen med den tidpunkt som föreslås av utredningen är att det i regel är betydligt fler propositioner som skall lämnas till riksdagen under våren än under hösten. I början av hösten är det i regel endast budgetpropositionen som behandlas varför antalet lagradsremisser då är förhållandevis begränsat. Under våren däremot förekommer det flera arbetstoppar kring riksdagens stoppdagar. Ett nytillsatt Lagråd riskerar därmed att omedelbart drabbas av en arbetsanhopning. Enligt regeringens uppfattning finns det nu inga tungt vägande skäl för en omläggning av lagradsperiodens början. Lagradsperioden bör därför även i fortsättningen löpa från Högsta domstolens höstsession.

5.9 Lagradsledamöternas ledighet och möjligheterna till granskning året om

Regeringens förslag: Lagrådets ledamöter skall ha rätt till ledighet i samma utsträckning som justitieråden och regeringsråden. Vid beslut om ledighet skall hänsyn tas till eventuella brådskande ärenden.

Regeringens bedömning: En ledamot som är förordnad för kortare tid än en lagradsperiod eller som förordnats för behandlingen av ett visst ärende bör precis som nu få ledigt efter vad Lagrådets ledamöter bestämmer.

Utredningens förslag och bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt över detta förslag.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Enligt 15 § första stycket lagradslagen har en ledamot av Lagrådet rätt till tre månaders ledighet om året på tid som Lagrådets ledamöter bestämmer. Ledamöter som har inlett sin tjänstgöring under pågående lagradsperiod skall enligt 15 § andra stycket få ledighet enligt vad Lagrådets ledamöter bestämmer, dock högst tre månader om året. Motsvarande bestämmelser gäller för en ledamot som är förordnad att delta i behandlingen av visst ärende (15 § tredje stycket).

Vanligen tar Lagrådets ledamöter ut sin ledighet under sommarmånaderna. Ledigheten inleds i regel i mitten av juni och pågår fram till mitten av augusti. Enligt Lagrådets dagböcker har det i regel inte funnits någon lagradsavdelning i tjänst under en sammanhängande period av åtta veckor under sommaren (se SOU 2001:88 s. 82).

Enligt regeringens uppfattning så finns det ett behov av att granskningsuppgifter skall kunna utföras under alla perioder av året. Av särskilt intresse är föredragningar under sommaren inför propositioner som bör behandlas i riksdagen omedelbart när denna samlas till riksmöte efter sommarferierna.

Samtidigt är det naturligt att lagrådsledamöternas ledighet huvudsakligen förläggs under sommarmånaderna. Även Regeringskansliets verksamhet präglas av semesterledighet under sommaren och det är endast ett fåtal lagrådsremisser som färdigställs under denna period. Men det behövs en viss granskningsberedskap även under sommarmånaderna.

Regeringen instämmer i den lösning som utredningen föreslagit nämligen, att låta ledigheten för lagrådsledamöterna bestämmas av de regler som gäller för justitieråden och regeringsråden under domstolstjänstgöringen. Detta faller sig naturligt mot bakgrund av att majoriteten av lagrådsledamöterna hämtas från Högsta domstolen och Regeringsrätten. Såväl justitierådens som regeringsrådets ledighet regleras i Allmänt löne- och förmånsavtal (ALFA), vilket innebär att de i praktiken har 35 dagars semester per år. Enligt Högsta domstolens arbetsordning skall arbetet på varje avdelning pågå under minst 40 veckor om året, och någon avdelning skall alltid kunna samlas för tjänstgöring. Ledamöterna har därutöver rätt till ledighet i samband med bl.a. jul- och påskuppehåll.

För lagrådets ledamöter innebär förslaget knappast någon ändring i sak. Den sammanlagda ledigheten kommer i allt väsentligt att motsvara den ledighet som ledamöterna nu har rätt till. Regeringen räknar även med att större delen av semestern liksom tidigare kommer att tas ut under sommarmånaderna. Däremot är det troligt att förslaget kommer att leda till att Lagrådet planerar sin verksamhet på ett annorlunda sätt, eftersom avdelningsarbetet skall pågå under minst 40 veckor om året. Lagrådets ledamöter måste också ha beredskap för att ärenden av brådslande natur kan uppkomma även under sommaren.

För en ledamot som börjat sin tjänstgöring under en pågående lagrådsperiod eller annars tjänstgjort under endast en del av denna bör semestern fortfarande kunna bestämmas av Lagrådets ledamöter.

5.10 Möjligheter för justitieråd och regeringsråd att tjänstgöra i domstol under pågående lagrådsperiod

Regeringens bedömning: Justitieråd och regeringsråd i Lagrådet bör även fortsättningsvis ha möjlighet att periodvis tjänstgöra i den domstol de tillhör om arbetet i Lagrådet medger detta. Regeringen bör liksom tidigare ha möjlighet att meddela Lagrådet att det inte har några ärenden att vänta under en viss period.

Regeringens förslag: Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att lämna ett sådant meddelande.

Utredningens bedömning och förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast *Uppsala universitet, juridiska institutionen* har kommenterat frågan och ifrågasätter om det är en lyckad ordning att Lagrådets ledamöter samtidigt kan utöva sitt domareämbete. Man vill här särskilt peka på att det är viktigt att skilja den verkställande makten från den dömande på ett så klart och synligt sätt som möjligt.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Av 16 § första stycket lagrådslagen framgår att regeringen kan meddela Lagrådet att det

inte har något ärende att vänta under en viss tid. I sådana fall skall justitieråd och regeringsråd som är i tjänst i Lagrådet tjänstgöra i den domstol som de tillhör, om inte ett brådskande ärende i Lagrådet ger anledning till annat. Enligt förarbetena tar bestämmelsen i 16 § sikte på det fallet att endast en lagrådsavdelning finns i tjänst (se prop. 1978/79:195 s 75).

Enligt 16 § andra stycket lagrådslagen kan Lagrådets ledamöter även i andra fall tjänstgöra i sina respektive domstolar om det mer tillfälligt inte finns något arbete i Lagrådet. Bestämmelsen förutsätter att en sådan tjänstgöring kan ske utan problem för Lagrådets verksamhet.

I praktiken kan möjligheten att återgå till domstolstjänstgöring enligt 16 § första stycket ytterst sällan tillämpas. Bestämmelsen förutsätter i princip att lagstiftningsarbetet under en längre tid ligger nere. Utredningen har inte funnit något exempel på att Lagrådet, när endast en avdelning varit i tjänst, fått ett sådant meddelande av regeringen (se SOU 2001:88 s. 92). Emellertid kan det inte uteslutas att sådana situationer skulle kunna uppstå. Regeringen anser därför, liksom utredningen, att möjligheten bör finnas kvar. Eftersom ett sådant meddelande närmast är av planeringskaraktär och inte ett beslut som kräver samtliga regeringsledamöters deltagande så anser regeringen, lika med utredningen att regeringen skall kunna bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att lämna ett sådant meddelande.

Däremot har möjligheten att återgå till domstolen vid tillfällig minskning av arbetsbördan i Lagrådet i viss mån utnyttjats. Beslutet har då fattats av Lagrådets ledamöter. Emellertid kräver ett sådant beslut att Lagrådet har möjlighet att bedöma den förväntade arbetsbördan under den närmaste tiden. I dag lämnas regelbundet en s.k. lagrådslista från Regeringskansliet till Lagrådet. Listan innehåller uppgifter om bl.a. vilka remisser till Lagrådet som planeras, när de skall lämnas till Lagrådet och hur många dagar som beräknas gå åt till föredragningen där. I praktiken försenas ibland lagstiftningsarbetet av olika orsaker och det kan därför vara svårt för Lagrådet att utifrån listan planera sitt arbete. Utredningen har förespråkade att stoppdagar införs för lagrådsarbetet. Enligt regeringens uppfattning finns det flera andra tänkbara lösningar för att försöka åstadkomma en mera hållbar planering. Frågan bör dock lösas av Regeringskansliet internt och inte ge upphov till någon lagstiftning.

Uppsala universitet, juridiska institutionen har ifrågasatt om det är lämpligt att Lagrådets ledamöter samtidigt som de granskar lagförslag även utövar en dömande makt. I detta sammanhang bör det framhållas att Lagrådet är ett från regeringen fristående organ som fungerar som en slags permanent och kvalificerad remissinstans. Anknytningen till landets högsta domstolar är stark och har delvis historiska förklaringar. Lagrådet har ingen dömande eller beslutande funktion utan dess yttrande över lagförslag är endast rådgivande. Lagrådet kan alltså inte hindra att ett lagförslag läggs fram, även om förslaget har avstyrkts i samband med laggranskningen. Vidare kan Lagrådet inte påverka vilka lagförslag som remitteras för granskning. Regeringen kan inte se att det, med hänvisning till maktdelningsläran eller av andra orsaker, skulle vara olämpligt att låta lagrådsledamöterna periodvis återgå till sin tjänstgöring i domstolarna. Tvärtom är det, enligt regeringens uppfattning, önskvärt ur effektivitetssynpunkt att en ledamot som ingår i en lagrådsavdelning vid

avbrott i avdelningens arbete kan tas i anspråk för tjänstgöring i domstolen. Prop. 2002/03:45

5.11 Vissa administrativa frågor

Regeringens bedömning: Lagrådets administrativa anknytning till en myndighet behöver inte lagregleras.

Utredningens förslag: Lagrådets administrativa anknytning till en värdmyndighet skall framgå av lagen.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: I dag har Lagrådet sina lokaler i anslutning till Regeringsrättens kansli. Lagrådet har tillgång till en domstolssekreterare men saknar i övrigt hjälp med administrativa sysslor. Tidigare har Lagrådet suttit i Högsta domstolens lokaler. Den domstol som har haft det administrativa ansvaret för Lagrådet har i sitt budgetanslag fått ersättning för kostnaderna för Lagrådet. Nuvarande ordning har visat sig fungera bra och frågan om Lagrådets placering är närmast administrativ. Regeringen anser därför att frågan inte behöver regleras i lag.

I övrigt har utredningen diskuterat möjligheten för Lagrådets ledamöter att få hjälp av en revisionssekreterare och en regeringsrättssekreterare med bl.a. rättsutredningar. *Högsta domstolen* har ifrågasatt behovet av en sådan hjälp, eftersom de remisser som lämnas till Lagrådet skall vara ordentligt beredda och alla nödvändiga utredningar i princip skall vara gjorda innan de kommer till Lagrådet. Om det undantagsvis skulle uppstå behov av att komplettera underlaget i någon fråga så är det i första hand föredraganden som skall stå för denna. Högsta domstolen menar dock att det inte finns något som hindrar att frågan om sekreterarhjälp prövas i praktiken då denna fråga inte behöver lagregleras. Regeringen gör ingen annan bedömning.

Vad slutligen gäller ersättningen till Lagrådets ledamöter så beslutar i dag regeringen om ersättningen för de ledamöter som den förordnar. Justitieråden och regeringsråden får ersättning av sina respektive domstolar. I och med förslaget att de högsta domstolarna skall förordna även pensionerade ledamöter, så är det naturligt att domstolen även beslutar om ersättningen för dessa.

6 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Den nya lagen skall träda i kraft den 1 september 2003.

Utredningens förslag: Den nya lagen skall träda i kraft den 1 januari 2003, vissa övergångsbestämmelser krävs.

Remissinstanserna: Endast *Regeringsrätten* och *Kammarrätten i Göteborg* har haft vissa synpunkter på utformningen av övergångsbestämmelserna. Prop. 2002/03:45

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att den nya lagen skall träda i kraft den 1 september 2003. Eftersom regeringen inte har föreslagit någon ändring när det gäller lagradsperiodernas förläggning så behövs inte heller några övergångsbestämmelser. Sittande Lagråd sitter kvar under sommaren och en ny lagradsperiod inleds liksom tidigare under hösten 2003. De nya bestämmelserna om Lagrådets sammansättning och förordnande av ledamöter bör dock kunna tillämpas redan före ikraftträdandet och alltså vara tillämpliga när ledamöterna utses till den nya lagradsperioden.

7 Ekonomiska konsekvenser

En utgångspunkt för förslagen är att Lagrådet också fortsättningsvis huvudsakligen skall bestå av justitieråd och regeringsråd. Ändringen i regeringsformen ger ökade möjligheter att anlita ledamöter som avgått med pension från de högsta domstolarna. Om flera ledamöter som inte är ordinarie justitieråd eller regeringsråd tjänstgör i Lagrådet än vad som varit fallet med tidigare reglering kan detta utgöra en kostnadsökning för staten. Å andra sidan leder förslaget till att domstolarna på ett effektivare sätt kan utnyttja sin arbetskapacitet, vilket måste vara kostnadsbesparande i viss mån. Regeringen bedömer att genomförande av de föreslagna ändringarna inte kommer att medföra annat än möjligen marginella kostnadsökningar. Eventuella merkostnader skall finansieras inom myndigheternas befintliga anslag.

8 Författningskommentar

Förslaget till lag om Lagrådet

De föreslagna ändringarna av Lagrådets sammansättning och tjänstgöring m.m. är av sådan omfattning att det framstår som lämpligt att ersätta den nuvarande lagen (1979:368) om Lagrådet med en ny lag.

1 §

Paragrafen saknar motsvarighet i nuvarande lagrådslag.

8 kap. 18 § regeringsformen reglerar ramen för lagrådsgranskningen. Det är lämpligt att man i lagen gör en hänvisning till de grundläggande bestämmelserna i regeringsformen.

2 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.3 och 5.4, reglerar vilka som kan tjänstgöra i Lagrådet. I Lagrådet skall det förutom justitieråd och regeringsråd kunna ingå även ålderspensionerade sådana domare samt andra lagfarna jurister utan anknytning till de högsta domstolarna. I och med ändringen i 8 kap. 18 § regeringsformen öppnas en möjlighet att vid behov ersätta aktiva domare från de högsta domstolarna med före detta domare från dessa domstolar. Den som har varit ordinarie domare i Högsta domstolen eller Regeringsrätten och avgått med ålderspension skall kunna representera sin domstol i Lagrådet om det finns behov av detta.

Av andra meningen framgår att fler än sammanlagt sex justitieråd och regeringsråd inte samtidigt får tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet. Det är färre än med nuvarande regler, men målsättningen bör vara att en lagrådsavdelning i normalfallet består av minst en aktiv ledamot från var och en av domstolarna. Liksom tidigare regleras inte fördelningen mellan antalet justitieråd och regeringsråd.

3 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.4, anger att Lagrådet liksom tidigare skall kunna bestå av högst fyra avdelningar (jfr 1 § första stycket nuvarande lagrådslag). Avdelningarna är likställda (jfr 17 §). Bestämmelsen utgår ifrån att det alltid skall finnas minst en avdelning i Lagrådet.

4 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.2, överensstämmer i princip med 3 § första stycket nuvarande lagrådslag. Bestämmelsen om regeringens rätt att besluta om antalet ledamöter har dock flyttats och återfinns nu i 8 §.

Särskilda skäl för att låta en avdelning bestå av fyra ledamöter kan vara att ett visst ärende är så omfattande eller komplicerat att det framstår som lämpligt att låta ytterligare en ledamot delta i granskningen.

5 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.3, överensstämmer i stort med 3 § andra stycket nuvarande lagrådslag.

I likhet med vad som gäller i dag skall båda de högsta domstolarna vara representerade på varje tjänstgörande lagrådsavdelning. I och med ändringen i 8 kap. 18 § regeringsformen likställs i princip de pensionerade ledamöterna från de högsta domstolarna med aktiva ledamöter när det gäller tjänstgöringen i Lagrådet. Även en pensionerad ledamot från någon av de båda domstolarna skall kunna representera sin domstol i Lagrådet och skall också kunna vara den ende representanten för sin domstol. Minst en ledamot skall dock vara aktiv domare.

Utöver aktiva och pensionerade domstolsledamöter skall det fortfarande finnas möjlighet för utomstående personer utan bakgrund i någon av de högsta domstolarna att tjänstgöra i Lagrådet. De personer som kan komma i fråga för sådan tjänstgöring är främst domare från andra domstolar än Högsta domstolen och Regeringsrätten, f.d.

6 §

Paragrafen överensstämmer i stort med 7 § första stycket andra meningen och andra stycket nuvarande lagrådslag. Vissa redaktionella och språkliga ändringar har dock gjorts.

7 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.6, motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket i lagrådslagen.

Liksom tidigare är det regeringen som, med hänsyn till Lagrådets arbetsbörda, beslutar om antalet avdelningar och under vilka perioder som de skall tjänstgöra.

Andra stycket är nytt och saknar motsvarighet i den nuvarande lagrådslagen. Regeringen ges här en möjlighet att under en pågående lagrådsperiod överlåta till justitieministern att fatta beslut om ändringar i antalet avdelningar om det behövs på grund av ändrad arbetsbörda i Lagrådet. En sådan befogenhet innefattar naturligtvis inte bara en rätt att inrätta en ny avdelning utan också en rätt att vid behov dra in en avdelning.

I praktiken kommer regeringen troligen i sitt beslut, i början av varje lagrådsperiod, att göra en grov uppskattning av hur många avdelningar som behövs under hela perioden. I beslutet kan då också justitieministern bemyndigas att vid behov ändra antalet avdelningar under lagrådsperioden, t.ex. vid arbetstoppar eller tillfällig arbetsnedgång, besluta om en fjärde ledamot, förordna utomstående ledamöter till Lagrådet enligt 9 § andra stycket eller lämna sådant meddelande som avses i 24 §.

8 §

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.5 och 5.6.

Första stycket överensstämmer i stort med nuvarande 4 §. Regeringen skall vid beslutsfattandet inte göra någon skillnad mellan aktiva och pensionerade domstolsledamöter. Det är domstolarna som skall avgöra om en aktiv eller en pensionerad ledamot skall tjänstgöra i Lagrådet. Regeringens skyldighet att samråda med de högsta domstolarna tas in i lagen. Andra meningen överensstämmer med nuvarande reglering (3 § lagrådslagen).

Andra stycket är nytt och innehåller bestämmelser om att regeringen kan bemyndiga justitieministern att fatta beslut i dessa frågor. Regeringen kommer troligen ta in dessa bemyndiganden i det beslut som regeringen har att fatta vid början av varje lagrådsperiod (se ovan under 7 §).

Tredje stycket överensstämmer i stort med 5 § nuvarande lagrådslag. Nytt är att Högsta domstolen och Regeringsrätten även skall kunna utse de pensionerade justitieråden och regeringsråden till lagrådstjänstgöring. De pensionerade ledamöterna skall utses endast om det finns behov av detta.

9 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.5, motsvaras i huvudsak av 5 § andra stycket. Nytt är att nu räknas enbart ledamöter som helt saknar anknytning till de högsta domstolarna till denna kategori av ledamöter. Även här skall samråd ske med Högsta domstolen och Regeringsrätten innan regeringen fattar beslut i frågan.

Andra stycket är nytt och innehåller bestämmelser om att regeringen kan bemyndiga justitieministern att fatta beslut om förordnande av denna kategori av ledamöter när de tidigare har tjänstgjort i Lagrådet.

10 §

Paragrafen motsvarar 13 § första stycket nuvarande lagrådslag.

Frågan om ersättare har behandlats i avsnitt 5.5. Till skillnad mot nuvarande bestämmelse omfattar paragrafen samtliga ledamotskategorier, dvs. även pensionerade ledamöter och helt utomstående jurister som tjänstgör i Lagrådet. Det organ som har utsett ledamoten skall också se till att en ersättare utses för denne om det behövs. I vissa fall torde Lagrådet kunna lösa tillfällig frånvaro på grund av sjukdom eller annat genom att det enligt 11 § numera självt beslutar om avdelningarnas sammansättning.

11 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.6, anger att Lagrådets ledamöter bestämmer avdelningarnas sammansättning. Ett förordnande som ledamot i Lagrådet skall alltså inte vara förenat med placering på en viss avdelning. Regeln gör det möjligt för Lagrådet att under pågående lagrådsperiod omfördela ledamöterna på avdelningarna, t.ex. under sommarsemestrar eller tillfällig frånvaro av en ledamot, varvid det inte alltid blir nödvändigt att förordna en ersättare för ledamoten. Vid ledamotsindelningen måste naturligtvis reglerna om sammansättningen iakttas (se 5 §).

12 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 17 § nuvarande lagrådslagen.

Vissa redaktionella och språkliga ändringar har dock gjort.

13 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.8, motsvaras av 6 § nuvarande lagrådslag.

14 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ledamöternas tjänstgöringstid.

Första stycket uttrycker vad som redan gäller i dag, dvs. att en ledamot kan utses att tjänstgöra för viss tid eller för behandlingen av ett visst ärende (jfr prop. 1978/79:195 s. 70).

I andra stycket anges att ett tidsbegränsat förordnande kan avse en hel lagrådsperiod eller en del av denna. Tjänstgöringstiden för justitieråd och regeringsråd bör i likhet med vad som gäller i dag i princip omfatta två år. Det krävs särskilda skäl för att dessa skall förordnas för kortare tid. Andra ledamöter som inte har tjänstgöringsplikt i Lagrådet, dvs.

pensionerade domare och utomstående ledamöter, kan i större utsträckning påverka tjänstgöringstidens längd. Prop. 2002/03:45

15 §

Paragrafen överensstämmer med 7 § första stycket första meningen nuvarande lagrådslag.

16 §

Första stycket motsvarar 12 § nuvarande lagrådslag. Vissa redaktionella ändringar har gjorts.

Andra stycket har sin motsvarighet i 13 § andra stycket nuvarande lagrådslag. Till skillnad mot nuvarande bestämmelse omfattar andra stycket även andra ledamöter än justitieråd och regeringsråd (jfr prop. 1978/79:195 s. 73). Bestämmelsen omfattar även den situation som uppstår då ett ärende inte har avslutats när ett korttidsförordnande löper ut eller när ett förordnande hävs. I dessa fall skall alltså avdelningen kunna bestämma att ledamoten skall fortsätta sin tjänstgöring till dess ärendet har blivit slutligt handlagt.

17 §

Paragrafen överensstämmer med 8 § nuvarande lagrådslag.

18 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 9 § första stycket första meningen och 9 § andra stycket nuvarande lagrådslag. Andra stycket har avfattats med tanke på att Lagrådets ledamöter kan sammanträda innan de har inrättat sig på avdelningar.

19 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 § första stycket nuvarande lagrådslagen. Vissa språkliga och redaktionella ändringar har gjorts.

20 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.6, motsvaras av 10 § andra stycket nuvarande lagrådslag.

Ändringen innebär att rätten att förordna en person med särskilda fackkunskaper flyttas över från regeringen till den lagrådsavdelning som berörs. Ersättningen till den sakkunnige får bestämmas av den myndighet som för tillfället har det administrativa ansvaret för Lagrådet (se avsnitt 5.11).

21 §

Paragrafen motsvarar 11 § i nuvarande lag. I förslaget anges dock att det skall vara den domstolsrepresentant som är äldst i tjänst som har utslagsgivande röst om flera meningar har företrätts av lika många röster. Datumet för ledamotens utnämning till tjänsten som justitieråd eller regeringsråd skall vara vägledande.

Paragrafen är, liksom tidigare, tillämplig både vid en lagrådsavdelnings granskningsarbete och vid tillfällen då Lagrådets samtliga ledamöter skall fatta beslut i olika frågor (jfr prop. 1978/79:195

s. 72). Omröstningsreglerna kommer alltså att gälla även när Prop. 2002/03:45 avdelningarnas sammansättning bestäms (11 §).

22 §

Enligt 9 § första stycket andra meningen nuvarande lagrådsdag likställs pensionerade justitieråd och regeringsråd med aktiva sådan domare när en avdelningsordförande skall utses. I den föreslagna paragrafen hänvisas uttryckligen till att principen även skall gälla vid omröstningsförfaranden.

23 §

Paragrafen motsvarar i sak 14 § nuvarande lagrådsdag. Det obligatoriska deltagandet i mål som skall avgöras av domstolen i plenum har dock luckrats upp. Ändringen medför att en avvägning måste göras mellan närvaroplikten i domstol i dessa och behovet av att ledamoten tjänstgör i Lagrådet. Om arbetsbördan i Lagrådet är särskilt betungande, bör ledamoten inte ha någon skyldighet att delta i pleniavgöranden.

24 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.10, överensstämmer i stort med 16 § nuvarande lagrådsdag. Nytt är att regeringen skall kunna bemyndiga justitieministern att meddela att Lagrådet inte har något ärende att vänta under en viss period. I övrigt har endast vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

25 §

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 5.9, innehåller regler om lagrådsledamöternas rätt till ledighet. Bestämmelsen motsvarar 15 § nuvarande lagrådsdag. Lagrådsledamöterna har rätt till ledighet enligt samma grunder som gäller för justitieråden och regeringsråden i domstolarna. I praktiken innebär det att arbetet för en lagrådsledamot som förordnats för en hel lagrådsperiod skall omfatta minst 40 veckor per år. Lagrådsledamöterna skall få semester och därutöver viss ledighet så att tjänstgöringskravet uppfylls. Utgångspunkten är att granskningsuppgifter skall kunna utföras under alla tidpunkter på året, varför ett tillräckligt antal ledamöter alltid måste kunna sammankallas för att behandla brådskande ärenden. Det är Lagrådets ledamöter som beslutar om ledigheten.

I andra stycket regleras ledighet för ledamöter som inte har förordnats för en hel lagrådsperiod. I likhet med vad som gäller tidigare skall en sådan ledamot kunna få ledigt enligt vad Lagrådets ledamöter bestämmer.

Sammanfattning av 2000 års lagrådsutrednings slutbetänkande Lagrådets arbetsvillkor (SOU 2001:88)

Prop. 2002/03:45
Bilaga 1

Slutbetänkandet behandlar frågan om Lagrådets arbetsvillkor och behandlar framför allt de administrativa reglerna om Lagrådets verksamhet. Huvudfrågan har varit hur lagrådsgranskningen skall kunna bibehållas på nuvarande nivå när det gäller kapacitet och standard utan att det går ut över den dömande verksamheten i de högsta domstolarna.

De flesta ledamöter i Lagrådet är aktiva domare från Högsta domstolen och Regeringsrätten. Under senare år har antalet justitieråd och regeringsråd successivt minskat. Lagrådets arbetsbörda har emellertid inte minskat och det finns inget som tyder på att antalet ärenden i framtiden kommer att minska. Lagrådets arbetsbörda är också ojämnt fördelad över lagradsperioden med toppar i anslutning till riksdagens stoppdagar.

De ändringar som utredningen föreslår är så omfattande att den föreslår att en ny lag skall ersätta 1979 års lag.

I fråga om Lagrådets sammansättning föreslår utredningen att antalet möjliga lagrådsavdelningar minskas från fyra till tre. Antalet justitieråd och regeringsråd som samtidigt får tas i anspråk för lagrådstjänstgöring minskas från nio till sex. Avdelningarna skall kunna komponeras på fler sätt än tidigare, med förbehållen att båda domstolarna skall vara representerade av aktiv eller pensionerad ledamot och att minst en aktiv ledamot skall ingå i avdelningen. Högst en ledamot utan anknytning till de högsta domstolarna skall kunna tjänstgöra på varje avdelning.

Bestämmelsen bör finnas kvar om hinder för domstolarna att till Lagrådet utse avdelningsordförande i domstolen respektive en ledamot som har fyllt 60 år och som inte samtycker till tjänstgöring. Utredningen föreslår vidare att en gräns för lagrådstjänstgöring skall gå vid 70 års ålder samt att de pensionerade domare som skall arbeta i Lagrådet utses av sina respektive domstolar.

Beslut om avdelningsantalet och tjänstgöringsperioderna skall, liksom tidigare, fattas av regeringen, som dock skall kunna överlåta åt chefen för Justitiedepartementet att bestämma om avdelningarna inom ramen för ett övergripande beslut. Regeringen eller – efter bemyndigande – chefen för Justitiedepartementet bestämmer efter samråd med Högsta domstolen och Regeringsrätten hur många ledamöter vardera domstolen skall bidra med till Lagrådet och om någon avdelning skall bestå av fyra ledamöter. Domstolarna skall själva bestämma om de vill förordna aktiva eller pensionerade ledamöter.

Ledamöter utan anknytning till de högsta domstolarna skall utses av regeringen. Utredningen lägger i denna del fram flera alternativ. Utredningen förordar en modell enligt vilken regeringen väljer sådana ledamöter från en lista som upptar lämpliga kandidater. Listan bör upprättas av den förslagsnämnd som avses i kommittéförslaget till lag om utnämning av högre domare. Ett alternativ är att Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet, i en förstärkt sammansättning, anförtros uppgiften. Det är även fullt tänkbart med ordningen att regeringen utser de utomstående ledamöterna på samma

sätt som nu, dock med uttrycklig föreskrift om att samråd först äger rum med de högsta domstolarna.

Sedan ledamöterna utsetts bör dessa anförtros uppgiften att själva bestämma avdelningarnas sammansättning. De ledamöter som omfattas av ett sådant beslut skall delta i beslutsfattandet, även om de inte har hunnit tillträda som ledamöter. Ledamöterna kan senare gruppera om avdelningarnas sammansättning, om det är önskvärt med tanke på exempelvis hinder för en ledamot att tjänstgöra, jourtjänstgöring under semester eller ett speciellt ärendes beskaffenhet.

Utredningen anser att lagradsperioden fortfarande bör finnas kvar som ett riktmärke för lagradsarbetet men förslår att den förkortas till ett år med inledning efter trettonhelgens slut. Endast för aktiva justitieråd och regeringsråd bör det finnas kvar en viss koppling mellan lagradsperioden och tjänstgöringstiden. Utredningen föreslår därför att det krävs särskilda skäl för att en sådan ledamot skall utses för kortare tid från inledningen av lagradsperioden. Till skillnad från vad som är fallet med nuvarande lagstiftning skall även justitieråden och regeringsråden kunna tjänstgöra under flera på varandra följande perioder, förutsatt att de samtycker till att förordnas på nytt. Utredningen föreslår även att det i lagen skall tas in en bestämmelse om att ett förordnande skall kunna hävas i förtid med ledamotens samtycke. Tjänstgöringen skall också kunna avbrytas om en avdelning dras in eller om det annars finns särskilda skäl.

Ersättare skall, liksom tidigare, utses vid behov. Bestämmelsen bör omfatta samtliga ledamotskategorier. Vidare skall en sakkunnig kunna anlitas för behandlingen av ett visst ärende. Utredningen föreslår att rätten att förordna en sakkunnig flyttas från regeringen till den lagradsavdelning som berörs.

Domstolsledamöterna i Lagrådet skall även fortsättningsvis vara skyldiga att delta i behandlingen av mål eller ärenden som de tidigare har tagit befattning med vid handläggningen för slutligt avgörande. Däremot kan Lagrådets arbetsbörda vara sådan att ledamoten inte kan tvingas avbryta tjänstgöringen i Lagrådet för att delta i domstolens plenum. Liksom tidigare skall lagradsledamöterna kunna tillfälligt frigöras från lagradsjämsgöringen för tjänstgöring i domstol om regeringen (eller justitieministern) låter meddela att något ärende inte är att förvänta under viss tid. Bestämmelsen om att även lagradsledamöterna själva kan ta initiativ till att domstolsledamöterna återgår till domstol bör finnas kvar.

Utredningen föreslår att ledigheten för lagradsledamöterna skall motsvara den ledighet som gäller för justitieråden och regeringsråden i domstolarna. Ledigheten skall även i fortsättningen bestämmas av ledamöterna själva, som dock enligt en uttrycklig föreskrift i lagen skall beakta att brådskande ärenden inte fördröjs.

Utredningen föreslår slutligen att Lagrådet i lagrådslagen knyts till Högsta domstolen eller Regeringsrätten som en administrativ värdmyndighet. Utredningen föreslår i detta sammanhang att en revisionssekreterare och en regeringsrättssekreterare avdelas att hjälpa Lagrådet med rättsutredningar.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 7 januari 2003.

Förslag till Lag om Lagrådet

Härigenom föreskrivs följande.

Grundlagsbestämmelser

1§ Grundläggande bestämmelser om Lagrådet finns i 8 kap. 18 § regeringsformen.

Lagrådets sammansättning

2 § Lagrådet består av minst en och högst tre avdelningar.

3 § I Lagrådet kan det tjänstgöra justitieråd och regeringsråd, förutvarande justitieråd och regeringsråd samt andra lagfarna personer. Fler än sammanlagt sex justitieråd och regeringsråd får inte samtidigt tas i anspråk för tjänstgöring i Lagrådet.

4 § Ordföranden på en avdelning i Högsta domstolen eller Regeringsrätten får inte utses till ledamot i Lagrådet.

Ingen som har fyllt sjuttio år får utses till ledamot i Lagrådet. Inte heller får ett justitieråd eller ett regeringsråd som har fyllt sextio år förordnas att tjänstgöra i Lagrådet utan eget samtycke.

5 § En avdelning skall bestå av tre ledamöter. Om det finns särskilda skäl får en avdelning bestå av fyra ledamöter vid behandlingen av ett visst ärende.

6 § I varje avdelning skall det ingå både justitieråd och regeringsråd eller förutvarande sådana domare. Minst en ledamot på avdelningen skall vara justitieråd eller regeringsråd.

Mer än en annan lagfaren person än de som anges i första stycket får inte tjänstgöra på en avdelning.

Beslut om sammansättningen

7 § Regeringen bestämmer med hänsyn till arbetsbördan hur många avdelningar av Lagrådet som skall tjänstgöra och under vilka perioder avdelningarna skall tjänstgöra.

Regeringen får överlåta beslutanderätten åt chefen för Justitiedepartementet inom ramen för ett övergripande beslut enligt första stycket.

8 § Högsta domstolen utser justitieråd och Regeringsrätten regeringsråd att vara ledamöter i Lagrådet. Vid behov utses förutvarande justitieråd och regeringsråd.

Regeringen bestämmer med beaktande av 3, 5 och 6 §§ och efter samråd med Högsta domstolen och Regeringsrätten hur många ledamöter

som vardera domstolen skall utse i Lagrådet. Regeringen bestämmer också, om en avdelning skall bestå av fyra ledamöter vid behandlingen av ett visst ärende. Prop. 2002/03:45
Bilaga 2

Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att fatta beslut som avses i andra stycket.

9 § (Alt. 1) Andrar ledamöter i Lagrådet utses av regeringen bland personer som har förts upp på en lista av/den förslagsnämnd som avses i lagen (0000:00) om utnämning av högre domare/.

(Alt. 2) Andra ledamöter i Lagrådet utses av regeringen efter samråd med Högsta domstolen och Regeringsrätten.

(Alt. 1 och 2) Regeringen får bemyndiga chefen för Justitiedepartementet att förordna en ledamot som avses i denna § och som tidigare har tjänstgjort i Lagrådet.

10 § När det skall finnas mer än en avdelning bestämmer Lagrådets ledamöter själva avdelningarnas sammansättning med beaktande av 6 §. Beslutet fattas av de ledamöter som berörs av beslutet.

11 § Alla justitieråd och regeringsråd bör delta i beslutet som enligt denna lag fattas av Högsta domstolen eller Regeringsrätten, om de inte är befriade från skyldighet att tjänstgöra eller har annat giltigt skäl att inte delta i beslutet.

Lagrådsperiod och tjänstgöringstider

12 § Lagrådets verksamhet delas in i perioder om ett år räknade från trettondedagshelgens slut (lagrådsperioder).

13 § En ledamot av Lagrådet utses att tjänstgöra för viss tid eller för behandlingen av ett visst ärende.

Förordnande för viss tid skall avse en lagrådsperiod eller en del av lagrådsperiod. Det krävs särskilda skäl för att ett justitieråd eller ett regeringsråd från början av en lagrådsperiod skall förordnas för kortare tid än lagrådsperioden.

14 § En ledamot som har tjänstgjort i Lagrådet under en lagrådsperiod får efter samtycke förordnas att tjänstgöra under följande lagrådsperiod. Högsta domstolen och Regeringsrätten skall dock beakta intresset av att justitieråd och regeringsråd återgår till dömande verksamhet.

15 § Ett förordnande att tjänstgöra som ledamot i Lagrådet kan hävas med ledamotens samtycke. Tjänstgöringen kan avbrytas även därför att en avdelning dras in eller det annars finns särskilda skäl.

16 § Vid behov utses enligt de grunder som anges i 8 och 9 §§ ersättare för en ledamot i Lagrådet.

17 § Om behandlingen av ett ärende inte har slutförts när lagrådsperioden går ut, skall de ledamöter som har börjat granska ärendet tjänstgöra på

avdelningen till dess ärendet har behandlats slutligt i stället för dem som har utsetts för den nya perioden.

Prop. 2002/03:45
Bilaga 2

Om en ledamot i annat fall skall avsluta sin tjänstgöring på en avdelning i Lagrådet, kan avdelningen bestämma att ledamoten skall fortsätta till dess ett påbörjat ärende som ledamoten har varit med om att granska har behandlats slutligt.

Behandlingen av ärenden

18 § Lagrådets avdelningar är alla lika behöriga att behandla ärendena.

Ärendena fördelas mellan avdelningarna på det sätt som Lagrådets ledamöter bestämmer.

19 § Ordförande på en lagrådsavdelning är det justitieråd eller regeringsråd som först har utnämnts till ett sådant ämbete.

När Lagrådets ledamöter sammanträder samfällt, skall det äldsta justitierådet eller regeringsrådet föra ordet.

20 § Regeringskansliet skall ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt biträda Lagrådet vid behandlingen av ärendet. När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, skall det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

21 § En lagrådsavdelning kan förordna en person med särskilda fackkunskaper att som sakkunnig biträda avdelningen vid behandlingen av ett visst ärende.

22 § Om skiljaktiga meningar förekommer vid behandlingen av ett ärende, skall omröstning ske i den mån det behövs.

Vid omröstning gäller den mening som omfattas av flest ledamöter eller, om flera meningar har fått lika många röster, den mening som biträds av det äldsta justitierådet eller regeringsrådet bland dem som har röstat för någon av dessa meningar.

23 § Vid tillämpningen av 19 och 22 §§ skall med justitieråd och regeringsråd jämsställas förutvarande justitieråd och regeringsråd.

Ledamöternas tjänstgöring i Högsta domstolen och Regeringsrätten

24 § Justitieråd och regeringsråd som tjänstgör i Lagrådet skall delta i behandlingen i Högsta domstolen eller Regeringsrätten av mål eller ärenden som de har tagit befattning med vid handläggning för slutligt avgörande. Detsamma gäller behandlingen av mål eller ärenden som skall avgöras av Högsta domstolen eller Regeringsrätten i dess helhet, om det inte möter starka hinder med hänsyn till arbetsbördan i Lagrådet.

25 § Regeringen kan meddela Lagrådet att det inte har att vänta något ärende under viss tid. Regeringen får bemyndiga chefen för

Justitiedepartementet att lämna ett sådant meddelande. Justitieråd och regeringsråd som är ledamöter i Lagrådet skall under den angivna tiden tjänstgöra i den domstol som de tillhör, om inte annat orsakas av ett brådskande ärende i Lagrådet.

Prop. 2002/03:45
Bilaga 2

Även i annat fall får justitieråd och regeringsråd i Lagrådet tjänstgöra i sin domstol, om det kan ske utan olägenhet för Lagrådets verksamhet. Beslut om detta fattas av Lagrådets ledamöter.

Övriga bestämmelser

26 § Lagrådets ledamöter beslutar om ledighet för ledamöterna enligt de grunder som gäller för justitieråden och regeringsråden i domstolarna. Det skall beaktas att brådskande lagstiftningsärenden inte fördröjs.

En ledamot som inte har förordnats för en hel lagradsperiod får vara ledig enligt vad Lagrådets ledamöter bestämmer.

27 § Högsta domstolen eller Regeringsrätten skall vara administrativ värdmyndighet för Lagrådet. Regeringen bestämmer vilken av domstolarna som skall vara värdmyndighet.

1. Denna lag träder i kraft den 7 januari 2003, då lagen (1979:368) om Lagrådet skall upphöra att gälla.

2. Den lagradsperiod som inleddes vid början av Högsta domstolens höstsession år 2001 upphör den 6 januari 2003.

3. Bestämmelserna i 2-11 §§ i den nya lagen tillämpas redan före ikraftträdandet när det gäller beslut som avses i de paragraferna och som gäller den lagradsperiod som inleds vid ikraftträdandet.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2002/03:45
Bilaga 3

Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolen, Regeringsrätten, Hovrätten för Nedre Norrland, Kammarrätten i Göteborg, Malmö tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Uppsala universitet, juridiska fakulteten, Uppsala universitet, statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, juridiska fakulteten, Lunds universitet, statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, juridiska fakulteten, Stockholms universitet, statsvetenskapliga institutionen, Sveriges Domarförbund och Sveriges Advokatsamfund.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Ulvskog, Lindh, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson J. O., Sommestad, Nykvist, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2002/03:45 Lagrådets arbetsformer.